

“ILMIY TAFAKKUR VA ZAMONAVIY TADQIQOTLAR: MUAMMOLAR, YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR” MAVZUSIDAGI RESPUBLIKA ILMIY KONFERENSIYASI
Qabul qilindi: 03- oktabr 2026-yil • Ma’qullandi: 8-oktabr 2026-yil • Nashr qilindi: 15-oktabr 2026-yil

SUN’IY INTELLEKT RIVOJLANISHI SHAROITIDA DEZINFORMATSIYANING YANGI SHAKLLARI VA IJTIMOIY XAVFLARI

Davlataliyev Shuhrat Bahodir o‘g‘li
Namangan davlat universiteti tadqiqotchisi
Email: shuhratdavlataliyev7@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun’iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi sharoitida dezinformatsiyaning mazmunan va shaklan o‘zgarishi, uning yangi ko‘rinishlari hamda jamiyat axborot xavfsizligiga ta’siri ijtimoiy-falsafiy jihatdan tahlil qilinadi. Generativ sun’iy intellekt, sintetik kontent, dipfeyk, sun’iy ovoz, algoritmik manipulyatsiya va avtomatlashtirilgan axborot tarqatish vositalarining jamoatchilik fikri, ijtimoiy ong, shaxslararo ishonch va qadriyatlar tizimiga ta’siri ochib beriladi. Shuningdek, sun’iy intellekt vositasida ishlab chiqarilayotgan dezinformatsiya natijasida haqiqat va yolg‘on o‘rtasidagi chegaralarning murakkablashishi, axborotga ishonchning pasayishi hamda ijtimoiy qutblashuv xavflari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: sun’iy intellekt, dezinformatsiya, axborot xavfsizligi, generativ sun’iy intellekt, sintetik kontent, dipfeyk, algoritmik manipulyatsiya, ijtimoiy ong, axborot madaniyati, tanqidiy tafakkur.

Kirish. Sun’iy intellektning jadal rivojlanishi zamonaviy jamiyatning axborot yaratish, qayta ishlash, tarqatish va qabul qilish usullarini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Ilgari raqamli texnologiyalar asosan mavjud axborotni tezkor uzatish va qayta ishlash vositasi sifatida xizmat qilgan bo‘lsa, bugungi kunda generativ sun’iy intellekt mustaqil ravishda matn, tasvir, audio va videomateriallar yaratish imkoniyatiga ega bo‘lmoqda. Mazkur jarayon ilm-fan, ta’lim, iqtisodiyot, tibbiyot va boshqaruv sohalariga keng imkoniyatlar yaratayotgan bir paytda, dezinformatsiyani ishlab chiqarish hamda ommalashtirish uchun yangi texnologik shart-sharoitlarni ham yuzaga keltirmoqda. Shu

sababli sun’iy intellekt va dezinformatsiya munosabati faqat texnologik masala emas, balki jamiyatdagi haqiqat, ishonch, bilim, axloqiy javobgarlik va axborot xavfsizligi bilan bog‘liq murakkab ijtimoiy-falsafiy muammoga aylanmoqda. Dezinformatsiya insoniyat tarixida yangi hodisa hisoblanmaydi. Turli tarixiy davrlarda noto‘g‘ri yoki ataylab buzib ko‘rsatilgan ma’lumotlardan ijtimoiy fikrga ta’sir ko‘rsatish, odamlarni muayyan qarashlarga yo‘naltirish va turli manfaatlarni amalga oshirish maqsadida foydalanilgan. Biroq raqamli kommunikatsiya vositalari va ayniqsa sun’iy intellektning rivojlanishi ushbu hodisaning ko‘lami, tezligi va ta’sir imkoniyatlarini tubdan o‘zgartirmoqda. An’anaviy dezinformatsiyani tayyorlashda inson omili, ma’lum darajadagi kasbiy bilim, vaqt va moddiy imkoniyat talab etilgan bo‘lsa, zamonaviy generativ tizimlar qisqa vaqt ichida katta miqdorda va turli shakllarda chalg‘ituvchi axborot ishlab chiqarish imkonini bermoqda. Natijada dezinformatsiya alohida yolg‘on xabar shaklidan avtomatlashtirilgan, ko‘p qatlamli va moslashtirilgan axborot ta’siri vositasiga aylanmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Zamonaviy ilmiy va xalqaro tadqiqotlarda sun’iy intellekt hamda dezinformatsiyaning o‘zaro aloqasi axborot makoni barqarorligiga ta’sir qiluvchi muhim omillardan biri sifatida baholanmoqda. UNESCO tomonidan raqamli platformalarni boshqarishga doir ishlab chiqilgan yondashuvlarda noto‘g‘ri axborot, dezinformatsiya va zararli kontentga qarshi kurashda davlat, platformalar, fuqarolik jamiyati, ilmiy muassasalar va boshqa manfaatdor tomonlarning hamkorligi zarurligi qayd etilgan [1]. Ushbu yondashuv axborot xavfsizligini faqat texnik himoya vositalari orqali ta’minlash mumkin emasligini, bunda inson huquqlari, so‘z erkinligi va axborot olish imkoniyatlarini ham saqlash zarurligini ko‘rsatadi. Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda generativ sun’iy intellekt yolg‘on matn, tasvir, audio va boshqa sintetik materiallarni yaratish xarajatlarini kamaytirib, ularni keng miqyosda tarqatish imkoniyatlarini kuchaytirishi ta’kidlanadi [2]. Bu esa an’anaviy dezinformatsiya bilan zamonaviy sun’iy intellekt asosidagi dezinformatsiya o‘rtasida muhim farq mavjudligini ko‘rsatadi. Birinchi holatda axborotni ishlab chiqarish va tarqatishda inson resurslari yetakchi o‘rin tutgan bo‘lsa, ikkinchi holatda jarayonning muayyan qismlari avtomatlashtirilishi mumkin. Bunday avtomatlashtirish axborot

xavfsizligiga bo‘lgan tahdidning miqdoriy emas, balki sifat jihatidan ham o‘zgarishiga sabab bo‘ladi.

Jahon iqtisodiy forumining global xavflarga oid tadqiqotlarida dezinformatsiya va noto‘g‘ri axborot qisqa muddatli global xavflar orasida alohida qayd qilinmoqda. Hisobotlarda generativ sun’iy intellekt yordamida yolg‘on yoki chalg‘ituvchi kontentning katta hajmda ishlab chiqarilishi axborotga va ijtimoiy institutlarga bo‘lgan ishonchga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkinligi ko‘rsatilgan [3]. Shu jihatdan muammo faqat yolg‘on ma’lumot tarqalishida emas, balki jamiyat a’zolarining haqiqiy axborotni ham ishonchsiz deb qabul qila boshlashi ehtimolida namoyon bo‘ladi. Sintetik media va dipfeyklar bilan bog‘liq ilmiy yondashuvlarda esa masalaning yanada chuqur epistemologik jihatlari ko‘rsatib berilmoqda. UNESCO doirasidagi zamonaviy tahlillarda dipfeyk va boshqa sintetik materiallarning ko‘payishi insonning nimani haqiqiy bilim deb qabul qilishi masalasiga ta’sir qilayotganligi qayd etilib, muammo faqat soxta materialni aniqlash bilan emas, balki insonning haqiqatni baholash qobiliyatini saqlash bilan bog‘lanadi [4]. Demak, sun’iy intellekt davrida axborot xavfsizligi masalasi texnologik himoya doirasidan chiqib, epistemik xavfsizlik masalasiga ham aylanmoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda sun’iy intellekt rivojlanishi sharoitida dezinformatsiyaning yangi shakllari va uning ijtimoiy xavflarini o‘rganishda kompleks metodologik yondashuv qo‘llanildi. Tadqiqotning nazariy asoslarini shakllantirishda tahlil va sintez metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida dezinformatsiya, sun’iy intellekt, sintetik kontent, dipfeyk, axborot xavfsizligi, ijtimoiy ishonch va tanqidiy tafakkur tushunchalarining mazmuni o‘zaro aloqadorlikda tahlil qilindi.

Qiyosiy tahlil metodi an’anaviy dezinformatsiya bilan sun’iy intellekt vositasida yaratilayotgan dezinformatsiyaning o‘xshash va farqli xususiyatlarini aniqlash imkonini berdi. An’anaviy shaklda yolg‘on axborotning asosiy yaratuvchisi inson hisoblangan bo‘lsa, zamonaviy sharoitda kontent ishlab chiqarishning katta qismi algoritmlar yordamida avtomatlashtirilishi mumkin. Shu bilan birga, tizimli yondashuv orqali dezinformatsiyaning texnologik, ijtimoiy, epistemologik va aksiologik jihatlari bir butun hodisa sifatida tahlil qilindi. Mazkur yondashuv sun’iy intellekt asosidagi dezinformatsiya birgina texnik

muammo emasligi, uning oqibatlari shaxs, ijtimoiy guruh va butun jamiyat miqyosida namoyon bo‘lishini aniqlashga xizmat qildi.

Tahlil va natijalar. Sun’iy intellekt ta’sirida dezinformatsiyaning birinchi muhim yangi ko‘rinishi sintetik kontentning ommalashuvi bilan bog‘liq. Sintetik kontent sun’iy intellekt vositalari orqali to‘liq yoki qisman yaratilgan matn, fotosurat, video va audio materiallarni o‘z ichiga oladi. Bunday texnologiyaning mavjudligi o‘z-o‘zidan salbiy hodisa hisoblanmaydi. U ta’lim, san’at, kino, arxitektura va ilmiy modellashtirishda samarali vosita bo‘lishi mumkin. Muammo sun’iy yaratilgan materialning haqiqiy voqea sifatida taqdim etilishidan boshlanadi. Haqiqatda sodir bo‘lmagan voqea vizual shaklda ishonarli tasvirlansa, foydalanuvchi uni o‘z ko‘zi bilan ko‘rayotgani sababli rost deb qabul qilishi ehtimoli ortadi. Shu tariqa tasvirning dalillilik xususiyati zaiflashib, ko‘rish orqali ishonish tamoyili o‘zining avvalgi epistemologik barqarorligini yo‘qota boshlaydi. Dipfeyk texnologiyasi mazkur jarayonning yanada murakkab shaklini ifodalaydi. Sun’iy intellekt real insonning yuzi, ovozi, mimikasi va nutq xususiyatlarini qayta yaratishi natijasida shaxs aslida qilmagan harakatni qilgandek yoki aytmagan fikrini aytgandek ko‘rsatish mumkin. Bunday material jamiyatda muayyan shaxs, tashkilot yoki hodisa haqida noto‘g‘ri tasavvur shakllanishiga olib kelishi mumkin. Dipfeykning xavfi uning yolg‘on ekanligidan tashqari, tashqi tomondan haqiqatga juda yaqin ko‘rinishidadir. Inson odatda video va audiomateriallarni matnga nisbatan kuchliroq dalil sifatida qabul qiladi. Shu sababli dipfeyk dezinformatsiyasi insonning tabiiy ishonch mexanizmlaridan foydalanadi.

Sun’iy ovoz yaratish texnologiyalari ham axborot xavfsizligi uchun yangi muammolar tug‘dirmoqda. Muayyan insonning qisqa ovoz namunasi orqali uning nutqiga o‘xshash sun’iy audio yaratish imkoniyati turli soxta murojaatlar, yolg‘on bayonotlar va firibgarlik holatlariga sharoit yaratishi mumkin. Bunda insonning ovozi uning shaxsini tasdiqlovchi ishonchli belgilardan biri sifatidagi ahamiyatini qisman yo‘qotadi. Jamiyat a’zolari ilgari eshitgan narsasiga tayanib xulosa chiqargan bo‘lsa, yangi texnologik sharoitda audioning manbasini ham tekshirish zarurati paydo bo‘lmoqda. Generativ sun’iy intellekt yordamida katta miqdordagi matnli dezinformatsiyani ishlab chiqarish imkoniyati ham sezilarli darajada oshmoqda. An’anaviy yolg‘on xabar yaratishda muallifga muayyan vaqt

kerak bo‘lgan bo‘lsa, zamonaviy til modellari bir mavzudagi o‘nlab va yuzlab turli matnlarni qisqa vaqt ichida shakllantira oladi. Ularning uslubi, hajmi, emotsional ohangi va maqsadli auditoriyasi ham alohida moslashtirilishi mumkin. Shu jihatdan sun’iy intellekt dezinformatsiyani standart ommaviy xabardan individuallashtirilgan kommunikativ ta’sir shakliga olib kelmoqda.

Dezinformatsiyaning individuallashtirilishi ayniqsa muhim ijtimoiy xavf hisoblanadi. Raqamli platformalarda foydalanuvchining qiziqishlari, ko‘rgan materiallari va axborot iste’moli xususiyatlari haqida katta miqdordagi ma’lumot shakllanadi. Bunday ma’lumotlar asosida shaxsning qarashlariga yaqin, uning hissiy holatiga kuchli ta’sir ko‘rsatadigan kontent yaratish imkoniyati paydo bo‘ladi. Bir xil hodisa turli auditoriyalar uchun har xil shaklda talqin qilinishi mumkin. Natijada ijtimoiy voqelik haqida umumiy tasavvur zaiflashib, turli guruhlar bir-biridan keskin farq qiluvchi axborot muhitida yashay boshlaydi. Algoritmik tavsiya tizimlari dezinformatsiyaning tarqalish dinamikasiga ham ta’sir qiladi. Foydalanuvchining qiziqishini uyg‘otuvchi, kuchli hissiy reaksiya keltirib chiqaruvchi materiallar ko‘proq ko‘rilishi va ulashilishi mumkin. Shuning uchun qo‘rquv, g‘azab, hayrat yoki keskin qarama-qarshilikka asoslangan chalg‘ituvchi kontent raqamli muhitda tez tarqalish xususiyatiga ega. Sun’iy intellekt esa bunday materiallarni turli shakllarda doimiy ravishda ishlab chiqarish imkonini beradi. Natijada axborotning haqiqiyligi emas, balki uning foydalanuvchi e’tiborini qanchalik jalb qilishi yetakchi mezonga aylanish xavfi paydo bo‘ladi.

Mazkur hodisaning yana bir ko‘rinishi sun’iy raqamli shaxslar va avtomatlashtirilgan akkauntlar orqali namoyon bo‘ladi. Sun’iy intellekt haqiqiy odamga o‘xshash profil rasmi, tarjimai hol, post va sharhlar yaratishi mumkin. Ko‘plab shunday akkauntlar bir xil fikrni qo‘llab-quvvatlaganda, jamoatchilikda mazkur fikr jamiyatning katta qismi tomonidan qo‘llab-quvvatlanayotgandek taassurot shakllanishi mumkin. Bunday vaziyatda dezinformatsiya faqat voqea haqida noto‘g‘ri ma’lumot berish bilan cheklanmay, ijtimoiy konsensus haqidagi yolg‘on tasavvurni ham yaratadi. Sun’iy intellekt tizimlarining ba’zan mavjud bo‘lmagan faktlar, manbalar yoki voqealarni ishonarli tarzda shakllantirishi ham axborot xavfsizligi uchun alohida xavf tug‘diradi. Bunda yolg‘on axborotni yaratish

qasddan amalga oshirilmasligi mumkin, ammo foydalanuvchi natijani tekshirmasdan qabul qilsa va keyinchalik uni boshqa manbalarda tarqatsa, noto‘g‘ri ma’lumot axborot makonining bir qismiga aylanadi. Bu jihat dezinformatsiya bilan noto‘g‘ri axborot o‘rtasidagi chegaraning yanada murakkablashayotganini ko‘rsatadi. Shu sababli sun’iy intellekt ishlab chiqargan har qanday ma’lumotga avtomatik tarzda mutlaq haqiqat sifatida yondashish mumkin emas. Yangi shakldagi dezinformatsiyaning eng jiddiy ijtimoiy oqibatlaridan biri axborotga bo‘lgan ishonchning pasayishidir. Agar inson har qanday video, surat yoki ovoz sun’iy yaratilishi mumkinligini bilsa, unda haqiqiy materialga nisbatan ham shubha paydo bo‘lishi mumkin. Bunday sharoitda yolg‘onning haqiqat sifatida qabul qilinishi bilan bir qatorda, haqiqatning yolg‘on sifatida rad etilishi xavfi ham kuchayadi. Natijada axborot xavfsizligi masalasi nafaqat yolg‘on xabarning oldini olish, balki jamiyatning ishonchli axborotga bo‘lgan ishonchini saqlash masalasiga aylanadi.

Axborotga umumiy ishonchning zaiflashishi ijtimoiy institutlarga nisbatan munosabatga ham ta’sir qiladi. Ommaviy axborot vositalari, ilmiy tashkilotlar, ta’lim muassasalari va boshqa ijtimoiy institutlar jamiyat uchun ishonchli axborot manbai vazifasini bajaradi. Agar turli platformalarda bir-birini inkor etuvchi materiallar muntazam tarqalsa va ularning qaysi biri haqiqiy ekanini aniqlash qiyinlashsa, axborot charchog‘i yuzaga keladi. Bunday holat insonning dalillar asosida fikr yuritishidan ko‘ra, o‘zining mavjud qarashiga mos axborotni tanlashga moyilligini kuchaytirishi mumkin.

Dezinformatsiya ijtimoiy qutblashuv bilan qo‘shilganda uning xavfi yanada ortadi. Jahon iqtisodiy forumining tadqiqotlarida noto‘g‘ri axborot va dezinformatsiya yaqin istiqboldagi muhim global xavflardan biri sifatida qayd etilgan [3]. Jamiyatdagi guruhlar bir-birining axborot manbalariga ishonmay qo‘yganda, ular o‘rtasidagi muloqot imkoniyatlari ham cheklanadi. Turli tomonlarning bir xil voqea haqida butunlay boshqa dalillar va tasavvurlarga ega bo‘lishi ijtimoiy kelishuvni murakkablashtiradi. Shuning uchun dezinformatsiya ijtimoiy xavfsizlik uchun faqat axborot muammosi emas, balki jamiyatning kommunikativ yaxlitligiga ta’sir etuvchi omil sifatida baholanishi kerak. Shaxsning sha’ni va qadr-qimmatiga zarar yetkazish xavfi ham sintetik kontent rivojlanishi natijasida kuchaymoqda. Muayyan inson ishtirok etmagan vaziyat aks etgan sun’iy video yoki u

aytmagan fikrni ifodalovchi audio material qisqa vaqt ichida keng auditoriyaga yetib borishi mumkin. Keyinchalik materialning qalbaki ekanligi aniqlansa ham, uning dastlabki ijtimoiy ta’sirini to‘liq bartaraf etish qiyin bo‘ladi. Shu sababli sun’iy intellekt davrida shaxsning axborot xavfsizligi tushunchasiga uning raqamli qiyofasi va raqamli obro‘sini himoya qilish masalasi ham kiritilishi lozim. Alohida e’tibor talab qiladigan masalalardan yana biri yoshlarning axborot iste’moli bilan bog‘liq. Zamonaviy yoshlar uchun ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar nafaqat ko‘ngilochar, balki bilim olish va ijtimoiy voqelikni anglash manbai ham hisoblanadi. Vizual va qisqa formatdagi axborotlarning ommalashishi ma’lumotni tez qabul qilish imkonini bersa-da, uni chuqur tahlil qilishga ajratiladigan vaqtni kamaytirishi mumkin. Sun’iy yaratilgan kontentning haqiqiy materialdan farqlash qiyinligi esa media va axborot savodxonligini rivojlantirish masalasini yanada dolzarblashtirmoqda.

Sun’iy intellekt asosidagi dezinformatsiyaning oldini olish faqat texnik aniqlash vositalariga tayanmasligi kerak. Texnologiyalar rivojlangani sari sintetik materialni aniqlash vositalari ham doimiy ravishda yangilanib borishi talab etiladi. Shu bilan birga, kontentning kelib chiqishini ko‘rsatadigan belgilash tizimlari muhim ahamiyatga ega. Yevropa Ittifoqining sun’iy intellektga oid tartibga solish tizimida 2026-yil 2-avgustdan generativ sun’iy intellekt kontentini mashina o‘qiy oladigan usulda belgilash hamda dipfeyk materiallarini foydalanuvchiga oshkor qilishga doir shaffoflik talablari amal qila boshlagan [5]. Bu holat sintetik kontentning kelib chiqishini ko‘rsatish kelajakdagi axborot xavfsizligi siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biri ekanini anglatadi. Biroq texnologik belgilashning o‘zi muammoni to‘liq bartaraf eta olmaydi. Insonning tanqidiy tafakkuri, axborot madaniyati va manbalarni tekshirish ko‘nikmasi ustuvor ahamiyatga ega bo‘lib qoladi. Axborotni qabul qiluvchi shaxs materialning kim tomonidan yaratilganini, qaysi manbaga tayanishini, boshqa ishonchli manbalar bilan mos kelishini va uning qanday maqsadda tarqatilayotganini tahlil qila olishi kerak. Shuning uchun media savodxonlik zamonaviy sharoitda shunchaki internetdan foydalanish ko‘nikmasi emas, balki shaxsning o‘z axborot mustaqilligini himoya qilish vositasi sifatida tushunilishi lozim.

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellektning rivojlanishi dezinformatsiyaning mohiyatini sezilarli darajada o‘zgartirmoqda. Sintetik matn, dipfeyk,

sun’iy ovoz, avtomatlashtirilgan akkauntlar, moslashtirilgan axborot ta’siri va algoritmik tarqatish dezinformatsiyaning yangi shakllari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Ularning ijtimoiy xavfi yolg‘on axborotni ko‘paytirish bilangina cheklanmaydi. Mazkur jarayon insonning voqelikni anglash usuli, axborotga bo‘lgan ishonchi, shaxslararo munosabatlar, ijtimoiy institutlarning obro‘si va jamiyatdagi qadriyatlar tizimiga ham ta’sir ko‘rsatadi. Shu bois sun’iy intellekt asosidagi dezinformatsiyaga qarshi kurashda kompleks yondashuvni shakllantirish maqsadga muvofiqdir. Birinchidan, sun’iy intellekt yordamida yaratilgan audio, video, tasvir va matnlarni belgilashning texnologik hamda institutsional tizimlarini rivojlantirish zarur. Ikkinchidan, raqamli platformalarda sintetik va manipulyativ kontent tarqalishining ijtimoiy oqibatlarini muntazam tahlil qiluvchi monitoring tizimlarini kuchaytirish lozim. Uchinchidan, ta’lim tizimida media savodxonlik, sun’iy intellekt savodxonligi va tanqidiy tafakkurni rivojlantirishga yo‘naltirilgan maxsus ta’lim mazmunini kengaytirish talab etiladi. To‘rtinchidan, dezinformatsiyaga qarshi kurashda davlat tashkilotlari, ilmiy muassasalar, ommaviy axborot vositalari, raqamli platformalar va fuqarolik jamiyatining o‘zaro hamkorligi mustahkamlanishi kerak.

Eng muhimi, sun’iy intellekt sharoitidagi axborot xavfsizligi insonni faqat zararli kontentdan himoya qilish bilan cheklanmasligi lozim. Uning asosiy maqsadi insonning mustaqil fikrlash, haqiqiy va yolg‘on axborotni farqlash, dalillarni tahlil qilish va axborot makonida ongli qaror qabul qilish qobiliyatini saqlashdan iboratdir. Faqat texnologik imkoniyatlar bilan insonning axloqiy va intellektual salohiyati o‘rtasidagi muvozanat ta’minlangan sharoitdagina sun’iy intellekt jamiyat axborot xavfsizligiga tahdid emas, balki taraqqiyotga xizmat qiluvchi vositaga aylanishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Guidelines for the Governance of Digital Platforms: Safeguarding Freedom of Expression and Access to Information through a Multi-Stakeholder Approach. – Paris: UNESCO, 2023.

2. OECD. Facts not Fakes: Tackling Disinformation, Strengthening Information Integrity. – Paris: OECD Publishing, 2024.

3. Toshmamatov A.T. Texnologiyaning an’anaviy madaniyatga ta’siri. Yangi O‘zbekiston, yangi tadqiqotlar jurnali, 2024.– B. 90-92.

4. Naffi N. Deepfakes and the Crisis of Knowing. – UNESCO, 2025.

5. Тургунов А.Т. Ахборот-коммуникация технологияларининг ёшлар медиа маданиятига таъсири. Фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси. – Тошкент, 2022. – B. 14.

